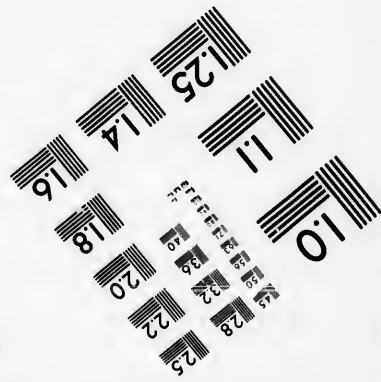
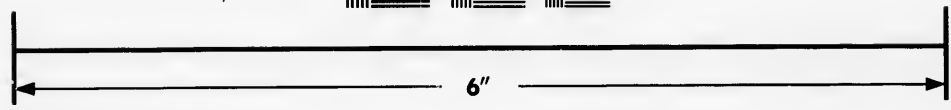
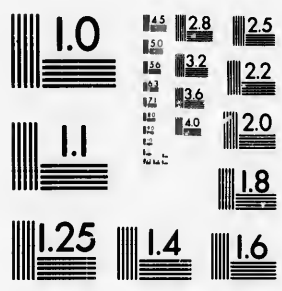

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (Mİ-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

28
25
22
20
18

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

01
93
87
81

© 1985

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured covers/
Couverture de couleur
- Covers damaged/
Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing/
Le titre de couverture manque
- Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material/
Relié avec d'autres documents
- Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure
- Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.
- Additional comments:
Commentaires supplémentaires:

- Coloured pages/
Pages de couleur
- Pages damaged/
Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached/
Pages détachées
- Showthrough/
Transparence
- Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
- Includes supplementary material/
Comprend du matériel supplémentaire
- Only edition available/
Seule édition disponible
- Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/
Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
				✓							

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

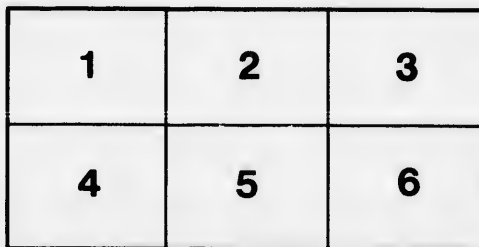
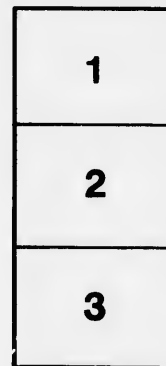
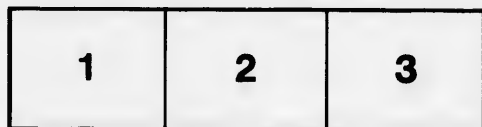
Douglas Library
Queen's University

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol $\rightarrow$ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Douglas Library
Queen's University

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole $\rightarrow$ signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

re
détails
es du
modifier
er une
filmage

es

errata
to

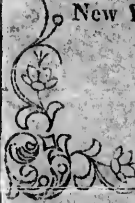
pelure,
on à

32X

J. M.
SON, a
bec; G
A. BR
Brockw
RISON,
T. MA
SIMPSON
New Y

CICERO

DE

SENECTUTE.

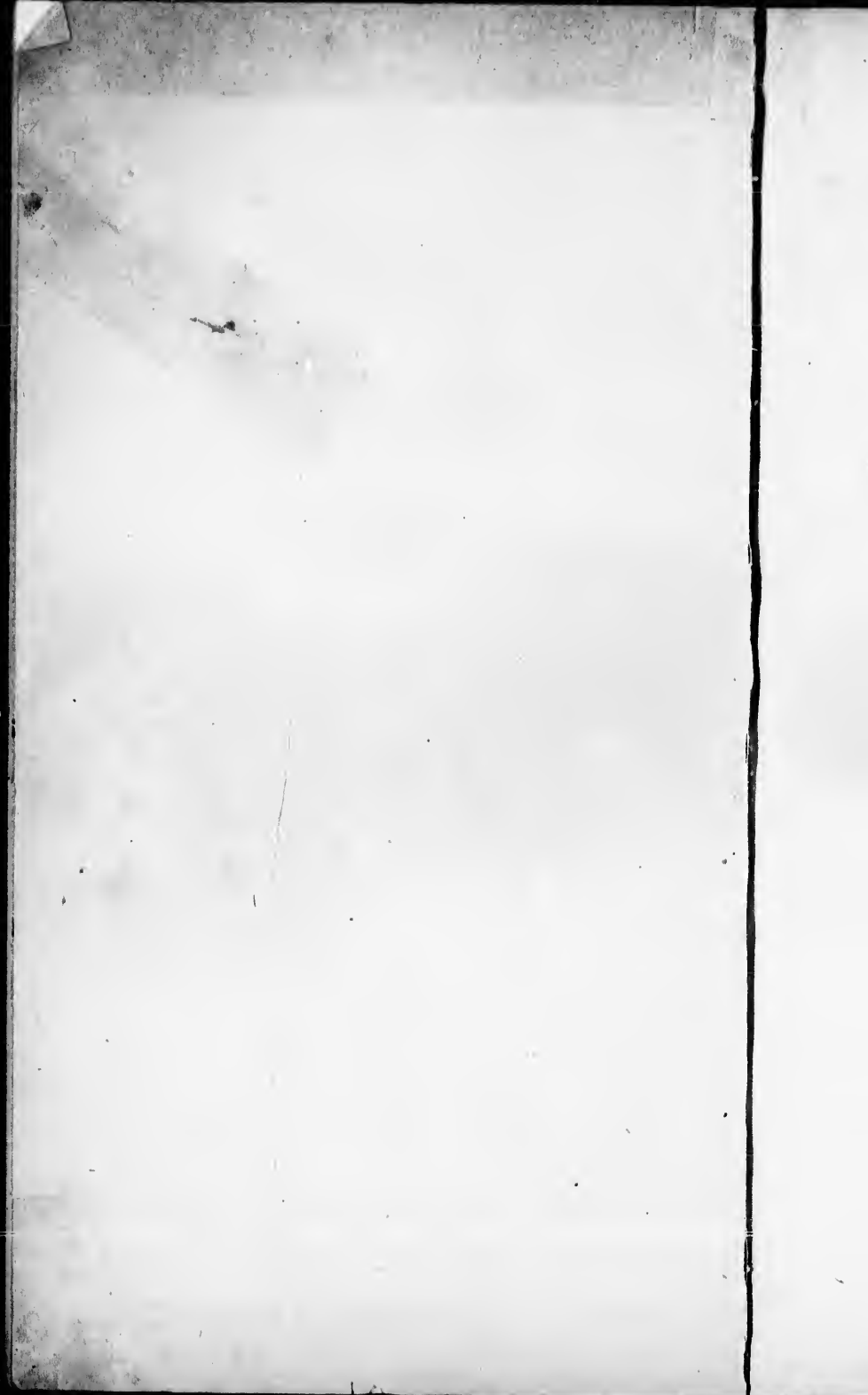
MONTREAL :

ARMOUR AND RAMSAY.

AND SOLD BY

J. M'COY, R. & C. CHALMERS, C. BRYSON, B. DAWSON, and R. & A. MILLER, Montreal; P. SINCLAIR, Quebec; G. STOBBS, Three Rivers; W. BROOKS, Sherbrooke; A. BRYSON, Bytown; J. ALLAN, Perth; W. BUELL, Brockville; RAMSAY, ARMOUR & Co., Kingston; J. HARRISON, Belleville; SCOBIE & BALFOUR, H. ROSWELL, and T. MACLEAR, Toronto; M. MACKENDRICK, Hamilton; J. SIMPSON, Niagara; T. CRAIG, London; G. P. PUTNAM, New York.

1849.

CICERO

DE

SENECTUTE.

FROM THE TEXT OF ERNESTI,

CAREFULLY REVISED.

MONTREAL:
ARMOUR & RAMSAY.

1849.

A62
C2
184

Hic l
tum repel
tus putatu
altera, qu
voluptatib
singula ac
attingant,
Catoni C
Qui quum
hoc in lib
sermo Tit
U. C. 604
tur, 710,
sollicitum.
agebat sex

1146296
C2
1849

ARGUMENTUM

DIALOGI DE SENECTUTE.

Hic libellus versatur in senectutis tum laudibus explicandis, tum repellendis criminationibus. Quattuor autem de causis senectus putatur misera; quarum prima est, quod avocet a rebus gerendis, altera, quod corpus faciat infirmius, tertia, quod privet omnibus fere voluptatibus, quarta, quod haud procul absit a morte. Hæc igitur singula accusationis capita redarguit, ut quæ senectutem partim non attingant, partim non reddant miseram. Sermo autem tribuitur Catoni Censorio, seni et patientissimo ætatis suæ et florentissimo. Qui quum in senectute demum litteras Græcas didicerit, oratio ejus hoc in libello, quam alias, est doctior. Habitus quidem fingitur sermo Tito Quinctio Flaminino, Marco Acilio Balbo, Coss. s. anno p. U. C. 604. Scriptus est autem post cædem Cæsaris, anno, ut videtur, 710, et missus ad Atticum senem, de republica tum maxime sollicitum. Hic, Cicerone tribus annis major, eo tempore annum agebat sexagesimum sextum.

CATC

I. 1. 1.

Licet enim
affatur F

Quantu

Novi enim
non cog
tem et p
rebus, q
quarum
renda.
ad te co
commun
senectut
id modic
esse ce
vellem
uterque
jucunda
absterse
etiam e
laudari
tempus
ceteris e
de Sen
tribuim
auctori
iorem a
et Scip
senectut

MARCI TULLII CICERONIS
CATO MAJOR SEU DE SENECTUTE.

AD

TITUM POMPONIUM ATTICUM.

- I. 1. O Tite, si quid ego adjuro, curamve levasso,
Quæ nunc te coquit et versat, in pectore fixa, *Facid. P. 22-2110*
Ecquid erit pretii ?

Licet enim versibus iisdem mihi affari te, Attice, quibus
affatur Flamininum

Ille vir, haud magna cum re, sed plenu' fidei.

Quanquam certo scio, non, ut Flamininum,

Sollicitari te, Tite, sic noctesque diesque.

Novi enim moderationem animi tui et æquitatem, teque
non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanita-
tem et prudentiam, intelligo. Et tamen te suspicor iisdem
rebus, quibus meipsum, interdum gravius commoveri :
quarum consolatio et major est, et in aliud tempus diffe-
renda. Nunc autem mihi visum est de Senectute aliquid
ad te conscribere. 2. Hoc enim onere, quod mihi tecum
commune est, aut jam urgentis aut certe adventantis
senectutis et te et meipsum levare volo. Etsi te quidem
id modice ac sapienter, sicut omnia, et ferre et laturum
esse certò scio. Sed mihi, quum de senectute aliquid
vellem scribere, tu occurrebas dignus eo munere, quo
uterque nostrum communiter uteretur. Mihi quidem ita
jucunda hujus libri confectio fuit, ut non modo omnes
absterserit senectutis molestias, sed effecerit mollem
etiam et jucundam senectutem. Nunquam igitur satis
laudari digne poterit philosophia, cui qui pareat, omne
tempus ætatis sine molestia possit degere. 3. Sed de
ceteris et diximus multa, et sæpe dicemus ; hunc librum
de Senectute ad te misimus. Omnem autem sermonem
tribuimus non Tithono, ut Aristo Chius, ne parum esset
auctoritatis in fabula ; sed Marco Catoni seni, quo ma-
jorem auctoritatem haberet oratio ; apud quem Lælium
et Scipionem facimus admirantes, quod is tam facile
senectutem ferat, iisque eum respondentem. Qui si

eruditius videbitur disputare, quam consuevit ipse in suis libris, attribuito Græcis litteris, quarum constat eum perstudiosum fuisse in senectute. Sed quid opus est plura? Jam enim ipsius Catonis sermo explicabit nostram omnem de senectute sententiam.

II. 4. **SCIPIO.** Sæpenumero admirari soleo cum hoc Caio Lælio, tum ceterarum rerum tuam excellentem, Marce Cato, perfectamque sapientiam, tum vel maxime, quod nunquam senectutem tibi gravem esse senserim; quæ plerisque senibus sic odiosa est, ut onus se Ætâ gravius dicant sustinere. **CATO.** Rem haud sane difficilem, Scipio et Læli, admirari videmini. Quibus enim nihil opis est in ipsis ad bene beateque vivendum, iis omnis gravis est ætas: qui autem omnia bona a se ipsis petunt, iis nihil potest malum videri, quod naturæ necessitas afferat. Quo in genere in primis est senectus; quam ut adipiscantur, omnes optant; eandem accusant adeptam: tanta est inconstantia stultitiæ, atque perversitas. Obrepere, aiunt, eam citius quam putassent. Primum, quis coegit eos falsum putare? Quid enim? citius adolescentiæ senectus, quam pueritiæ adolescentia obrepit? Deinde, quî minus gravis esset iis senectus, si octingentesimum annum agerent, quam octogesimum? Præterita enim ætas, quamvis longa, quum effluxisset, nullâ consolatione permulcere posset stultam senectutem.

5. Quocirca si sapientiam meam admirari soletis, (quæ utinam digna esset opinione vestrâ nostroque cognomine!) in hoc sumus sapientes, quod naturam optimam ducem, tanquam Deum, sequimur, eique paremus: a qua, non verisimile est, quum ceteræ partes ætatis bene descriptæ sint, extremum actum, tanquam ab inerti poeta, esse neglectum. Sed tamen necesse fuit esse aliquid extremum, et, tanquam in arborum baccis terræque frugibus, maturitate tempestivâ quasi vietum et caducum: quod ferendum est molliter sapienti. Quid enim est aliud, Gigantum modo bellare cum Diis, nisi naturæ repugnare?

6. **LÆLIUS.** Atqui, Cato, gratissimum nobis, ut etiam pro Scipione pollicear, feceris, si, quoniam speramus volumus quidem certe, senes fieri, ante multo a te didicerimus, quibus facillime rationibus ingravescentem ætatem ferre possimus. **CATO.** Faciam vero, Læli; præser-

tim si
LÆL.
aliquam
ingredie

III.

interfui
paribus.
Caius S
lares, n
voluptat
rent; t
soliti.
accusan
eadem
natu; c
querela
moleste
istiusmo
Modera
rabilem
humani
dicis, C
opes et
tutem
CATO.
in isto
cuidam
suâ, se
inquit,
esses, c
senectu
esse sen
etiam in
sunt, S
nesque
diuque
nunqua
(quanq
scientia
datio ju
IV.

tim si utrique vestrum, ut dicis, gratum futurum est. LÆL. Volumus sane, nisi molestum est, Cato, tanquam aliquam viam longam confeceris, quam nobis quoque ingrediendum sit, istuc, quo pervenisti, videre, quale sit.

III. 7. CATO. Faciam, ut potero, Læli. Sæpe enim interfui querelis meorum æqualium, (*pares autem cum paribus*, veteri proverbio, *facillime congregantur*,) quæ Caius Salinator, quæ Spurius Albinus, homines Consulares, nostri fere æquales, deplorare solebant: tum quod voluptatibus carerent, sine quibus vitam nullam putarent; tum quod spernerentur ab iis, a quibus essent colli soliti. Qui mihi non id videbantur accusare, quod esset accusandum. Nam, si id culpâ senectutis accideret, eadem mihi usuvenirent, reliquisque omnibus majoribus natu; quorum ego multorum cognovi senectutem sine querela: qui se et libidinum vinculis laxatos esse non moleste ferrent, nec a suis despicerentur. Sed omnium istiusmodi querelarum in moribus est culpa, non in ætate. Moderati enim et nec difficiles nec inhumani senes tolerabilem agunt senectutem: importunitas autem et inhumanitas omni ætati molesta est. 8. LÆL. Est, ut dicis, Cato. Sed fortasse dixerit quispiam, tibi propter opes et copias et dignitatem tuam tolerabiliorem senectutem videri; id autem non posse multis contingere. CATO. Est istuc quidem, Læli, aliquid; sed nequaquam in isto sunt omnia: ut Themistocles fertur Seriphio cuidam in jurgio respondisse, quum ille dixisset, non eum suâ, sed patriæ gloriâ splendorem assecutum: *nec hercule*, inquit, *si ego Seriphius essem, nobilis, nec tu, si Atheniensis esses, clarus unquam fuisses*. Quod eodem modo de senectute potest dici. Neque enim in summa inopia levis esse senectus potest, ne sapienti quidem: nec insipienti etiam in summa copia non gravis. 9. Aptissima omnino sunt, Scipio et Læli, arma senectutis, artes exercitationesque virtutum, quæ, in omni ætate cultæ, quum multum diuque vixeris, mirificos efferunt fructus, non solum quia nunquam deserunt, ne in extremo quidem tempore ætatis, (quanquam id maximum est,) verum etiam, quia conscientia bene actæ vitæ multorumque benefactorum recordatio jucundissima est.

IV. 10. Ego Quintum Maximum, eum, qui Taren-

tum recepit, adolescens, ita dilexi senem, ut æqualem. Erat enim in illo viro comitate condita gravitas; nec senectus mores mutaverat. Quanquam eum colere cœpi non admodum grandem natu, sed tamen jam ætate prævectum. Anno enim post Consul primùm fuerat, quàm ego natus sum: cumque eo quartum Consule adulescentulus miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum. Quæstor deinde [Ædilis], quadrienni post factus sum [Prætor]: quem magistratum gessi Consulibus Tuditano et Cethego, quum quidem ille, admodum senex, suasor legis Cincix de donis et muneribus fuit. Hic et bella gerebat, ut adolescens, quum plane grandis esset, et Hannibalem juveniliter exsultantem patientiâ suâ mollebat: de quo præclare familiaris noster Ennius:

Unus homo nobis cunctando restituit rem.
Non hic ponebat rumores ante salutem.
Ergo postque magisque viri nunc gloria claret.

11. Tarentum vero quâ vigilantia, quo consilio recepit! quum quidem, me audiente, Salinatori, qui, amisso oppido, fugerat in arcem, glorianti atque ita dicenti: *Meâ operâ, Quinte Fabi, Tarentum recepisti*: “*Certe, inquit ridens: nam nisi tu amisisses, nunquam recepissem.*” Nec vero in armis præstantior, quam in toga; qui Consul iterum, Spurio Carvilio collegâ quiescente, Caio Flamini Tribuno plebis, quoad potuit, restitit, agrum Picenum et Gallicum viritim contra Senatus auctoritatem dividenti: augurque quum esset, dicere ausus est, optimis auspiciis ea geri, quæ pro reipublicæ salute gererentur; quæ contra rempublicam ferrentur, contra auspicia ferri. 12. Multa in eo viro præclara cognovi: sed nihil est admirabilius, quam quomodo ille mortem [Marci] filii tulit, clari viri et Consularis. Est in manibus laudatio: quam quum legimus, quem philosophum non contemnimus? Nec vero ille in luce modo atque in oculis civium magnus, sed intus domique præstantior. Qui sermo! quæ præcepta! quanta notitia antiquitatis! quæ scientia juris augurii! Multæ etiam, ut in homine Romano, litteræ. Omnia memoriâ tenebat, non domestica solum, sed etiam externa bella. Cujus sermone ita tum cupide fruebar, quasi jam divinarem, id quod evenit, illo extincto, fore, unde discerem, neminem.

V.
Quia
talem
pione
tres
recon
ætatis
tonis,
quale
inscri
vixit
tinus
unqu
ex e
habe
spon
insip
Quo
Enn

Equ
quid
cesis
et M
Phil
quid
et b
vixi
one
vide
qua
qu
infi
qua
pla
vid

An
igit
tan

V. 13. Quorsum igitur hæc tam multa de Maximo? Quia profecto videtis, nefas esse dictu, miseram fuisse talem senectutem. Nec tamen omnes possunt esse Scipiones aut Maximi, ut urbium expugnationes, ut pedestres navalesve pugnas, ut bella a se gesta, ut triumphos recordentur. Est etiam quietè et purè et eleganter actæ ætatis placida ac lenis senectus: qualem accepimus Platonis, qui uno et octogesimo anno scribens mortuus est; qualem Isocratis, qui eum librum, qui Panathenæicus inscribitur, quarto et nonagesimo anno scripsisse se dicit, vixitque quinquennium postea: cujus magister Leontinus Gorgias centum et septem complevit annos; neque unquam in suo studio atque opere cessavit. Qui, quum ex eo quæreretur, cur tamdiu vellet esse in vita: *nihil habeo*, inquit, *quod incusem senectutem*. Præclarum responsum et docto homine dignum. 14. Sua enim vitia insipientes et suam culpam in senectutem conferunt. Quod non faciebat is, cujus modò mentionem feci, Ennius.

Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectu' quiescit.

Equi fortis et victoris senectuti comparat suam. Quam quidem probe meminisse potestis. Anno enim undevicesimo post ejus mortem hi Consules, Titus Flamininus et Marcus Acilius, facti sunt: ille autem Cæpione, et Philippo iterum, Consulibus, mortuus est: quum ego quidem, v et LX annos natus, legem Voconiam voce magnâ et bonis lateribus suasissem. Annos LXX natus (tot enim vixit Ennius) ita ferebat duo, quæ maxima putantur onera, paupertatem et senectutem, ut eis pæne delectari videretur. 15. Etenim, quum contempler animo, reperio quattuor causas, cur senectus misera videatur; unam, quod avocet a rebus gerendis: alteram, quod corpus faciat infirmius: tertiam, quod privet omnibus fere voluptatibus: quartam, quod haud procul absit a morte. Earum, si placet, causarum quanta quamque sit justa unaquæque, videamus.

VI. A rebus gerendis senectus abstrahit? Quibus? An iis, quæ geruntur juventute et viribus? Nullæne igitur res sunt seniles, quæ, vel infirmis corporibus, animo tamen administrantur? Nihil ergo agebat Quintus Max-

imus? nihil Lucius Paullus, pater tuus, Scipio, socer optimi viri, filii mei? Ceteri senes, Fabricii, Curii, Coruncanii, quum rempublicam consilio et auctoritate defendebant, nihil agebant? 16. Ad Appii Claudii senectutem accedebat etiam, ut cæcus esset: tamen is, quum sententia Senatus inclinaret ad pacem et fœdus faciendum cum Pyrrho, non dubitavit dicere illa, quæ versibus persecutus est Ennius:

Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant
Antehac, dementes sese flexere? *riai*

ceteraque gravissime: notum enim vobis carmen est: et tamen ipsius Appii extat oratio. Atque hæc ille egit septem et decem annis post alterum Consulatum, quum inter duos Consulatus anni decem interfluxissent, Censorque ante Consulatum superiorem fuisset: ex quo intelligitur, Pyrrhi bello grandem sane fuisse: et tamen sic a patribus accepimus. 17. Nihil igitur afferunt, qui in re gerendâ versari senectutem negant; similesque sunt, ut si qui gubernatorem in navigando agere nihil dicant, quum alii malos scandant, alii per foros cursent, alii sentinam exhauriant: ille autem, clavum tenens, sedeat in puppi quietus. Non faci[a]t ea, quæ juvenes: at vero multo majora et meliora facit. Non viribus aut velocitatibus aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, auctoritate, sententiâ; quibus non modo non orbat, sed etiam augeri senectus solet. 18. Nisi forte ego vobis qui et miles et Tribunus et Legatus et Consul versatus sum in vario genere bellorum, cessare nunc videor, quum bella non gero. At Senatui, quæ sunt gerenda, præscribere et quomodo: Karthagini, male jam diu cogitanti, bellum multò ante denuntio: de qua vereri non ante desinam, quam illam excisam esse cognovero. 19. Quam palman utinam Dii immortales tibi, Scipio, reservent, ut avi reliquias perseguare! Cujus a morte hic quintus et tricesimus est annus: sed memoriam illius viri excipient omnes anni consequentes. Anno ante me Censorem mortuus ets, [I]x annis post meum Consulatum, quum consul iterum, me Consule, creatus esset. Num igitur, si ad centesimum annum vixisset, senectutis eum suæ pœniteret? Nec enim excursionem, nec saltu, nec eminus hasti aut cominus gladiis uteretur, sed consilio, ratione, senten-

tiâ. Qu
majores
dæmonio
ut sunt,
audire v
tibus lab
rietis.

Ceddò

Sic enim
dentur e

Temerit
centis.

ceas, au

VII.

ceperat.

sisset, q

Equider

etiam e

ne mem

memori

audivi d

quæ cu

sibi, qui

pontific

multa

perman

et hon

Sophoc

propter

tur, a

nostro

solet, s

rent ju

manibu

neum r

desipie

est libe

num. F

num, q

phorur

Scipio, socer
ii, Curii, Co-
pitate defen-
udii senectu-
en is, quum
is faciendum
versibus per-

tiâ. Quæ nisi essent in senibus, non summum consilium majores nostri appellassent Senatum. 20. Apud Lacedæmonios quidem ii, qui amplissimum magistratum gerunt, ut sunt, sic etiam nominantur senes. Quod si legere aut audire voletis externa, maximas respublicas ab adolescentibus labefactas, a senibus sustentatas [et restitutas] reperietis.

Cedò, quæ vestram rempublicam tantam amisistis tam citò ?

Sic enim percunctantur, ut est in Nævii Ludo. Respondentur et alia, et hæc in primis :

Proveniebant oratores novi, stulti, adolescentuli.

Temeritas est videlicet florentis ætatis, prudentia senescentis. At memoria minuitur. Credo, nisi eam exerceas, aut si sis naturâ tardior. *why early?*

VII. 21. Themistocles omnium civium nomina perceperat. Num igitur censetis, eum, quum ætate processisset, qui Aristides esset, Lysimachum salutare solitum ? Equidem non modo eos novi, qui sunt, sed eorum patres etiam et avos. Nec, sepulcra legens, vereor, quod aiunt, ne memoriam perdam : his enim ipsis legendis redeo in memoriam mortuorum. Nec vero quenquam senum audivi oblitum, quo loco thesaurum obruisset. Omnia, quæ curant, meminerunt : vadimonia constituta : qui sibi, quibus ipsi debeant. 22. Quid jurisconsulti ? quid pontifices ? quid augures ? quid philosophi senes ? quam multa meminerunt ! Manent ingenia senibus, modo permaneat studium et industria : nec ea solum in claris et honoratis viris, sed in vitâ etiam privatâ et quietâ. Sophocles ad summam senectutem tragœdias fecit. Quod propter studium quum rem familiarem negligere videretur, a filiis in iudicium vocatus est, ut, quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus bonis interdici solet, sic illum, quasi desipientem, a re familiari removerent iudices. Tum senex dicitur eam fabulam, quam in manibus habebat et proxime scripserat, Ædipum Coloneum recitasse iudicibus, quæsisseque, *num illud carmen desipientis videretur.* Quo recitato, sententiis iudicum est liberatus. 23. Num igitur hunc, num Homerum, num Hesiodum, num Simonidem, num Stesichorum, num, quos ante dixi, Isocratem, Gorgiam, num philosophorum principes, Pythagoram, Democritum, num Pla-

tonem, num Xenocratem, num postea Zenonem, Cleanthem, aut cum, quem vos etiam Romæ vidistis, Diogenem Stoicum, coegit in suis studiis obmutescere senectus? an non in omnibus iis studiorum agitatio vitæ æqualis fuit?

24. Age, ut ista divina studia omittamus, possum nominare ex agro Sabino rusticos Romanos, vicinos et familiares meos, quibus absentibus, nunquam fere ulla in agro majora opera fiunt, non serendis, non percipiendis, non condendis fructibus. Quanquam in illis minus hoc mirum. Nemo enim est tam senex, qui se annum non putet posse vivere. Sed iidem elaborant in eis, quæ sciunt nihil omnino ad se pertinere :

Serit arbores, quæ alteri sæclo prosint,

ut ait Statius noster in Synephebis. 25. Nec vero dubitet agricola, quamvis senex, quærenti, cui serat, respondere: *Diis immortalibus, qui me non accipere modo hæc a majoribus voluerunt, sed etiam posteris prodere.*

VIII. Melius Cæcilius de sene alteri sæculo prospiciente, quam illud idem :

*Ædepol senectus, si nihil quidquam aliud vitæ
Apportes tecum, quum advenis; unum id sat est,
Quod, diu vivendo, multa, quæ non vult, videt.*

Et multa fortasse, quæ vult : atque in ea quidem, quæ non vult, sæpe etiam adolescentia incurrit. Illud vero idem Cæcilius vitiosius :

*Tum equidem in senectâ hoc deputo miser rimum,
Sentire, eâ ætate esse se odiosum alteri.*

26. Jucundum potius, quam odiosum. Ut enim adolescentibus bonâ indole præditis sapientes senes delectantur, leviorque fit eorum senectus, qui a juventute coluntur et diliguntur, sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. Nec minus intelligo me vobis, quam vos mihi esse jucundos. Sed videtis, ut senectus non modo languida atque iners non sit, verum etiam sit operosa et semper agens aliquid et moliens; tale scilicet, quale cujusque studium in superiore vita fuit. Quid, quod etiam addiscunt aliquid? ut Solonem versibus gloriantem videmus, qui *se, quotidie aliquid addiscentem, senem fieri* dicit : ut ego feci, qui Græcas litteras senex didici; quas quidem sic avidè arripui, quasi diuturnam situm explere cupiens, ut ea ipsa mihi nota essent,

quibus
fecisse
illud :
certe o

IX.

tis, (i
plus o
Quod
viribus
Miloni
tasque
certos

jam m

gator.

ex lato

nihil n

Publiu

quoru

dentia

Est e

etiam

descit

dem

decor

persæ

mitis

Scipio

nectu

quide

docea

quide

Cneus

lius e

fortu

non b

feceri

vitiis

etenim

senec

sermo

esset,

quibus me nunc exemplis uti videtis. Quod quum fecisse Socratem in fidibus audirem, vellem equidem et illud: discebant enim fidibus antiqui: sed in litteris certe elaboravi.

IX. 27. Nec nunc equidem vires desidero adolescentis, (is enim erat locus alter de vitiis senectutis) non plus quam adolescens tauri aut elephanti desiderabam. Quod est, eo decet uti; et, quidquid agas, agere pro viribus. Quæ enim vox potest esse contemptior quam Milonis Crotoniatæ? qui, quum jam senex esset, athletasque se in curriculo exercentes videret, adspexisse lacertos suos dicitur, illacrimansque dixisse: *At hi quidem jam mortui sunt.* Non vero tam isti, quam tu ipse, nugator. Neque enim ex te unquam es nobilitatus, sed ex lateribus et lacertis tuis. Nihil Sextus Ælius tale, nihil multis annis ante Tiberius Coruncanus: nihil modo Publius Crassus; a quibus jura civibus præscribebantur: quorum usque ad extremum spiritum est provecta prudentia. 28. Orator, metuo, ne languescat senectute. Est enim munus ejus non ingenii solum, sed laterum etiam et virium. Omnino canorum illud in voce splendescit etiam, nescio quo pacto, in senectute: quod equidem adhuc non amisi; et videtis annos: sed tamen decorus est sermo senis, quietus et remissus; facitque persæpe ipsa sibi audientiam disertis senis compta et mitis oratio. Quod si ipse exsequi nequeas, possis tamen Scipioni præcipere et Lælio. Quid enim jucundius senectute, stipatâ studiis juventutis? 29. An ne eas quidem vires senectuti relinquamus, ut adolescentulos doceat, instituat, ad omne officii munus instruat? Quo quidem opere quid potest esse præclarius? Mihi vero Cneus et Publius Scipiones et avi tui duo, Lucius Æmilius et Publius Africanus, comitatu nobilium juvenum fortunati videbantur. Nec ulli bonarum artium magistri non beati putandi, quamvis consenuerint vires atque defecerint. Etsi ista ipsa defectio virium adolescentiæ vitiis efficitur sæpius quam senectutis. Libidinosa etenim et intemperans adolescentia effetum corpus tradit senectuti. 30. Cyrus quidem apud Xenophontem eo sermone, quem moriens habuit, quum admodum senex esset, negat se unquam sensisse, senectutem suam im-

becilliolem factam, quam adolescentia fuisset. Ego Lucium Metellum memini puer,—qui quum quadriennio post alterum Consulatum Pontifex maximus factus esset, viginti et duos annos ei sacerdotio præfuit,—ita bonis esse viribus extremo tempore ætatis, ut adolescentiam non requireret. Nihil necesse est mihi de me ipso dicere: quanquam est id quidem senile ætatiue nostræ conceditur.

X. 31. Videtisne ut apud Homerum sæpissime Nestor de virtutibus suis prædicet? Tertiam enim jam ætatem hominum vivebat; nec erat ei verendum ne, vera de se prædicans, nimis videretur aut insolens aut loquax. Etenim, ut ait Homerus, *ex ejus lingua melle dulcior fluebat oratio*: quam ad suavitatem nullis egebat corporis viribus: et tamen dux ille Græciæ nusquam optat, ut Ajacis similes habeat decem, at ut Nestoris; quod si acciderit, non dubitat quin brevi Troja sit peritura. 32. Sed redeo ad me. Quartum annum ago et octogesimum: equidem posse vellem idem gloriari, quod Cyrus: sed tamen hoc queo dicere, non me quidem iis esse viribus, quibus aut miles bello Punico, aut Quæstor eodem bello, aut Consul in Hispania fuerim, aut quadriennio post, quum Tribunus militaris depugnavi apud Thermopylas, Marco Acilio Glabrione Consule: sed tamen, ut vos videtis, non plane me enervavit nec afflixit senectus: non curia vires meas desiderat, non Rostra, non amici, non clientes, non hospites. Nec enim unquam sum assensus veteri illi laudatoque proverbio, quod monet, *mature fieri senem, si diu velis esse senex*. Ego vero me minus diu senem esse mallet, quam esse senem ante, quam essem. Itaque nemo adhuc convenire me voluit, cui fuerim occupatus. 33. At minus habeo virium, quam vestrum utervis. Ne vos quidem Titi Pontii centurionis vires habetis: num idcirco est ille præstantior? Moderatio modo virium adsit, et tantum, quantum potest, quisque nitatur: næ ille non magno desiderio tenebitur virium. Olympiæ per stadium ingressus esse Milo dicitur, quum humeris sustineret bovem vivum. Utrum igitur has corporis, an Pythagoræ tibi malis vires ingenii dari? Denique isto bono utare, dum adsit; quum absit, ne requiras: nisi forte adolescentes pueriti-

am, paul
quirere.
eaque si
est data
um, et g
ritas nat
debeat.
avitus,
natus: c
no non a
nullo im
summan
omnia R
tio et te
pristini
XI. M
quidem
vacat æ
viribus s
sed ne q
multi su
vitæ mu
senectut
fuit imb
quam te
fuisset, a
ternam
accesser
sunt alie
possint
ejusque
tanquam
Habend
modicis
antur v
subveni
Nam ha
extingui
tione [e
exercen

isset. Ego quadriennio factus esset, —ita bonis adolescentiam ipso dicere: stræ conce-

issime Nes-
n enim jam
rendum ne,
insolens aut
lingua melle
nullis egebāt
iæ nusquam
t Nestoris;
roja sit peri-
num ago et
oriari, quod
e quidem iis
ut Quæstor
aut quadri-
gnavi apud
ile: sed ta-
nec afflixit
non Rostra,
e enim un-
terbio, quod
enex. Ego
esse senem
nvenire me
habeo viri-
Titi Pontii
le præstan-
tum, quan-
no desiderio
gressus esse
em vivum.
malis vires
lum adsit;
tes pueriti-

am, paullum ætate progressi adolescentiam debent requirere. Cursus est certus ætatis, et una via naturæ, eaque simplex: suaque cuique parti ætatis tempestivitas est data; ut et infirmitas puerorum, et ferocitas juvenum, et gravitas jam constantis ætatis, et senectutis maturitas naturale quiddam habeat, quod suo tempore percipi debeat. 34. Arbitror te audire, Scipio, hospes tuus avitus, Masinissa, quæ faciat hodie, nonaginta annos natus: quum ingressus iter pedibus sit, in equum omnino non adscendere: quum equo, ex equo non descendere: nullo imbre, nullo frigore adduci, ut capite aperto sit: summam in eo esse corporis siccitatem: itaque exsequi omnia Regis officia et munera. Potest igitur exercitatio et temperantia etiam in senectute conservare aliquid pristini roboris.

XI. Non sunt in senectute vires? Ne postulantur quidem vires a senectute. Ergo et legibus et institutis vacat ætas nostra muneribus iis, quæ non possunt sine viribus sustineri. Itaque non modo, quod non possumus, sed ne quantum possumus quidem, cogimur. 35. At ita multi sunt imbecilli senes, ut nullum officii aut omnino vitæ munus exsequi possint. At id quidem non proprium senectutis est vitium, sed commune valetudinis. Quam fuit imbecillus Publii Africani filius is, qui te adoptavit! quam tenui aut nullâ potius valetudine! Quod ni ita fuisset, alterum ille exstitisset lumen civitatis. Ad paternam enim magnitudinem animi doctrina uberior accesserat. Quid mirum igitur in senibus, si infirmi sunt aliquando, quum id ne adolescentes quidem effugere possint? Resistendum, Læli et Scipio, senectutis est, ejusque vitia diligentiam compensanda sunt. Pugnandum, tanquam contra morbum, sic contra senectutem. 36. Habenda ratio valetudinis: utendum exercitationibus modicis: tantum cibi et potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. Nec vero corpori soli subveniendum est, sed menti atque animo multo magis. Nam hæc quoque, nisi tanquam lumini oleum instilles, extinguuntur senectute. Et corpora quidem defatigatione [et exercitatione] ingravescunt: animi autem [se] exercendo levantur. Nam quos ait Cæcilius

— comicos stultos senes,

hos significat credulos, obliuiosos, dissolutos ; quæ vitia sunt non senectutis, sed inertis, ignavæ, somniculosæ senectutis. Ut petulantia, ut libido magis est adolescentium, quam senum ; nec tamen omnium adolescentium, sed non proborum ; sic ista senilis stultitia, quæ deliratio appellari solet, senum leuium est, non omnium. 37. Quattuor robustos filios, quinque filias, tantam domum, tantas clientelas Appius regebat, et senex et cæcus. Intentum enim animum, tanquam arcum, habebat, nec languescens succumbebat senectuti. Tenebat non modo auctoritatem, sed etiam imperium in suos : metuebant servi, verebantur liberi, carum omnes habebant : vigebat in illa domo patrius mos et disciplina. 38. Ita enim senectus honesta est, si se ipsa defendit, si jus suum retinet, si nemini emancipata est, si usque ad extremum spiritum dominatur in suos. Ut enim adolescentem, in quo senile aliquid ; sic senem, in quo est adolescentis aliquid, probo : quod qui sequitur, corpore senex esse poterit, animo nunquam erit. Septimus mihi Originum liber est in manibus ; omnia antiquitatis monumenta colligo : caussarum illustrium, quascunque defendi, nunc quum maxime conficio orationes : jus augurum, pontificum, civile tracto : multum etiam Græcis litteris utor ; Pythagoreorumque more exercendæ memoriæ gratiâ, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi. Hæ sunt exercitationes ingenii, hæc curricula mentis : in his desudans atque elaborans, corporis vires non magnopere desidero. Adsum amicis : venio in Senatum frequens, ultroque affero res multum et diu cogitatas, easque tueor animi, non corporis viribus. Quæ si exsequi nequirem, tamen me lectulus oblectaret meus, ea ipsa cogitantem, quæ jam agere non possem : sed ut possim, facit acta vita. Semper enim in his studiis laboribusque viventi non intelligitur, quando obrepat senectus. Ita sensim sine sensu ætas senescit ; nec subito frangitur, sed diuturnitate exstinguitur.

XII. 39. Sequitur tertia vituperatio senectutis, quod eam carere dicunt voluptatibus. O præclarum munus ætatis, si quidem id aufert nobis, quod est in adolescentia vitiosissimum ! Accipite enim, optimi adolescentes, veterem orationem Archytæ Tarentini, magni in primis

et præc
lescens
rem pes
a natur
effrenat
proditio
hostibus
seelus, n
non libic
et omne
voluptat
nihil me
dono n
Nec eni
que omr
Quod q
tantâ in
posset m
diu, du
nihil cog
detestab
dem ea
lumen e
patre e
Titus V
tam, Ne
populi
pisse di
Athenic
Appio
Ut inte
entiâ n
tiam, q
Impedi
mentis,
ullum c
ut forti
ninum
fuisset:
esset C
ut secu

os ; quæ vitia
 somniculosæ
 est adolescen-
 dolescentium,
 a, quæ delira-
 omnium. 37.
 tam domum,
 et cæcus. In-
 habebat, nec
 bat non modo
 s : metuebant
 bant : vigebat
 . Ita enim se-
 jus suum re-
 ad extremum
 olescentem, in
 t adolescentis
 re senex esse
 mihi Originum
 s monumenta
 defendi, nunc
 urum, pontifi-
 litteris utor ;
 moriæ gratiâ,
 a, commemoro
 hæc curricula
 corporis vires
 is : venio in
 ultum et diu
 poris viribus.
 us oblectaret
 non possem :
 enim in his
 gitur, quando
 etas senescit ;
 inguitur.
 nectutis, quod
 clarum munus
 in adolescen-
 t adolescentes,
 agni in primis

et præclari viri, quæ mihi tradita est, quum essem ado-
 lescens Tarenti cum Quinto Maximo. *Nullam capitalio-
 rem pestem, quam corporis voluptatem, hominibus dicebat
 a natura datam; cujus voluptatis avidæ libidines temere et
 effrenate ad potiundum incitarent[ur].* 40. *Hinc patricæ
 proditiones, hinc rerumpublicarum eversiones, hinc cum
 hostibus clandestina colloquia nasci : nullum denique
 scelus, nullum malum facinus esse, ad quod suscipiendum
 non libido voluptatis impelleret ; supra vero et adulteria
 et omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari, nisi
 voluptatis. Quumque homini sive natura sive quis Deus
 nihil mente præstabilius dedisset ; huic divino muneri ac
 dono nihil esse tam inimicum, quam voluptatem.* 41.
*Nec enim libidine dominante temperantiæ locum esse, ne-
 que omnino in voluptatis regno virtutem posse consistere.
 Quod quo magis intelligi posset, fingere animo jubebat,
 tantâ incitatum aliquem voluptate corporis, quanta percipi
 posset maxima. Nemini censebat fore dubium, quin tam-
 diu, dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione,
 nihil cogitatione consequi posset. Quocirca nihil esse tam
 detestabile tamque pestiferum, quam voluptatem : si qui-
 dem ea, quum major esset atque longior, omne animi
 lumen exstingueret.* Hæc cum Caio Pontio Samnite,
 patre ejus, a quo Caudino prælio Spurius Postumius,
 Titus Veturius, Consules, superati sunt, locutum Archy-
 tam, Nearchus Tarentinus, hospes noster, qui in amicitia
 populi Romani permanserat, se a majoribus natu acce-
 pisse dicebat, quum quidem ei sermoni interfuisset Plato
 Atheniensis : quem Tarentum venisse Lucio Camillo,
 Appio Claudio Consulibus, reperio. 42. Quorsus hæc ?
 Ut intelligatis, si voluptatem aspernari ratione et sapi-
 entiâ non possemus, magnam habendam senectuti gra-
 tiam, quæ effecerit, ut id non liberet, quod non oporteret.
 Impedit enim consilium voluptas, rationi inimica : ac
 mentis, ut ita dicam, præstringit oculos ; nec habet
 ullum cum virtute commercium. Invitus quidem feci,
 ut fortissimi viri Titi Flaminini fratrem Lucium Flami-
 ninum e Senatu ejicerem, octo annis post, quam Consul
 fuisset : sed notandam putavi libidinem. Ille enim quum
 esset Consul, in Gallia exoratus in convivio a scorto est,
 ut securi feriret aliquem eorum, qui in vinculis essent

damnati rei capitalis. Hic, Tito, fratre suo, Censore, qui proximus ante me fuerat, elapsus est; mihi vero et Flacco neutiquam probari potuit tam flagitiosa et tam perdita libido, quæ cum probro privato conjungeret imperii dedecus.

XIII. 43. Sæpe audiui a majoribus natu, qui se porro pueros a senibus audisse dicebant, mirari solitum Caium Fabricium, quod, quum apud Regem Pyrrhum legatus esset, audisset a Thessalo Cineæ, esse quendam Atheniensem, qui se sapientem profiteretur, eumque dicere, omnia quæ faceremus, ad voluptatem esse referenda: quod et ex eo audientes, Manium Curium et Tiberium Coruncanium optare solitos, ut id Samnitibus ipsique Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, quum se voluptatibus dedissent. Vixerat Manius Curius cum Publio Decio, qui quinquennio ante eum Consulem se pro republica quarto Consulatu devoverat. Norat eundem Fabricius, norat Coruncanus: qui quum ex sua vita, tum ex ejus, quem dico, Publii Decii facto, judicabant, esse profecto aliquid naturam pulchrum atque præclarum, quod sponte peteretur, quodque, spreto et contempto voluptate, optimus quisque sequeretur. 44. Quorsum igitur tam multa de voluptate? Quia non modo vituperatio nulla, sed etiam summa laus senectutis est, quod ea voluptates nullas magnopere desiderat. At caret epulis exstructisque mensis et frequentibus poculis? caret ergo [etiam] vinolentiam et cruditate et insomniis. Sed si aliquid dandum est voluptati, quoniam ejus blanditiis non facile obsistimus, (divine enim Plato *escam malorum voluptatem* appellat, *quod ea videlicet homines capiuntur, ut hamo pisces* :) quanquam immoderatis epulis caret senectus, modicis tamen conviviis delectari potest. Caium Duillium, Marci filium, qui Pœnos classe primus devicerat, redeuntem a cœna, senem sæpe videbam puer; delectabatur crebro funali et tibicine, quæ sibi nullo exemplo privatus sumpserat: tantum licentiæ dabat gloria. 45. Sed quid ego alios? Ad meipsum jam revertar. Primum habui semper sodales. Sodalitates autem me Quæstore constitutæ sunt, sacris Idæis Magnæ Matris acceptis. Epulabar igitur cum sodalibus omnino modice, sed erat quidam fervor ætatis; qua progrediente, omnia

fiunt in
delecta
amicor
nostris
junctio
Groeci,
tionem
maxim
XIV
tempes
bus sol
etiam a
gratiam
cibi su
omnin
[etiam
ne in i
tutem.
institu
hibetu
phontia
vicissim
Sabini
quotid
sumus.
volupt
sed n
quod
quidam
venere
quam
rerum
satiatis
Quam
non d
Quod
primu
quibus
caret.
prima
ultima

fiunt Indies mitiora. Neque enim ipsorum convivorum delectationem voluptatibus corporis magis, quam cœtu amicorum et sermonibus metiebar. Bene enim majores nostri *accubitionem epularem amicorum*, quia vitæ conjunctionem haberet, *convivium nominarunt*; melius, quam *Græci*, qui hoc idem tum *compotationem*, tum *concaenationem* vocant: ut, quod in eo genere minimum est, id maxime probare videantur.

XIV. 46. Ego vero propter sermonis delectationem tempestivis quoque conviviis delector, nec cum æqualibus solùm, qui pauci admodum restant, sed cum vestra etiam ætate atque vobiscum: habeoque senectuti magnam gratiam, quæ mihi sermonis aviditatem auxit, potitionis et cibi sustulit. Quod si quem etiam ista delectant (ne omnino bellum indixisse videar voluptati, cujus est [etiam] fortasse quidam naturalis modus:) non intelligo, ne in istis quidem voluptatibus ipsis, carere sensu senectutem. Me vero et magisteria delectant, a majoribus instituta: et is sermo, qui more majorum a summo adhibetur in poculis; et pocula, sicut in symposio Xenophontis, minuta atque rorantia, et refrigeratio ætate, et vicissim aut sol aut ignis hibernus. Quæ quidem in Sabinis etiam persequi soleo, conviviumque vicinorum quotidie compleo; quod ad multam quam maxime possumus, vario sermone producimus. 47. At non est voluptatum tanta quasi titillatio in senibus. Credo: sed ne desideratio quidem. Nihil autem molestum, quod non desideres. Bene Sophocles, quum ex eo quidam jam affecto ætate quæreret, utereturne rebus veneris: *Dii meliora!* inquit: *libenter vero istinc, tanquam a domino agresti ac furioso, profugi*. Cupidis enim rerum talium odiosum et molestum est fortasse carere: satiatis vero et expletis jucundius est carere, quam frui. Quanquam non caret is, qui non desiderat. Ergo hoc non desiderare, dico esse jucundius, quam frui. 48. Quod si istis ipsis voluptatibus bona ætas fruitur libentius; primum parvulis fruitur rebus, ut diximus: deinde iis, quibus senectus, si non abunde potitur, non omnino caret. Ut Turpione Ambivio magis delectatur, qui in prima cavea spectat; delectatur tamen etiam, qui in ultima: sic adolescentia voluptates prope intuens magis

fortasse lætatur : sed delectatur etiam senectus procul eas spectans, tantum, quantum sat est. 49. At illa quanti sunt, animum, tanquam emeritis stipendiis libidinis, ambitionis, contentionis, inimicitiarum, cupiditatum omnium, secum esse, secunquē, ut dicitur, vivere! Si vero habet aliquod tanquam pabulum studii atque doctrinæ, nihil est otiosâ senectute jucundius. Mori pæne videbamus in studio dimetiundi cæli atque terræ Caium Gallum, familiarem patris tui, Scipio. Quoties illum lux, noctu aliquid describere ingressum, quoties nox oppressit, quum mane cœpisset! Quam delectabat eum, defectiones solis et lunæ multo nobis ante prædicere! 50. Quid in levioribus studiis, sed tamen acutis? Quam gaudebat bello suo Punico Nævius! quam Truculento Plautus! quam Pseudolo! Vidi etiam senem Livium: qui quum sex annis ante, quam ego natus sum, fabulam docuisset, Centone Tuditanoque Consulibus, usque ad adolescentiam meam processit ætate. Quid de Publii Licinii Crassi et pontificii et civilis juris studio loquar? aut de hujus Publii Scipionis, qui his paucis diebus Pontifex maximus factus est? Atqui eos omnes, quos commemoravi, his studiis flagrantes senes vidimus. Mareum vero Cethegum, quem recte *Suadæ medullam* dixit Ennius, quanto studio exerceri in dicendo videbamus, etiam senem! Quæ sunt igitur epularum aut ludorum aut scortorum voluptates cum his voluptatibus comparandæ? Atquæ hæc quidem studia doctrinæ. Quæ quidem prudentibus et bene institutis pariter cum ætate crescunt: ut honestum illud Solonis sit, quod ait versiculo quodam, ut ante dixi, *senescere se, multa indies addiscentem*: qua voluptate animi nulla certe potest esse major.

XV. 51. Venio nunc ad voluptates agricolarum, quibus ego incredibiliter delector: quæ nec ullâ impediuntur senectute, et mihi ad sapientis vitam proxime videntur accedere. Habent enim rationem cum terra, quæ nunquam recusat imperium, nec unquam sine usura reddit, quod accepit: sed alias minore, plerumque majore cum fenore. Quanquam me quidem non fructus modo sed etiam ipsius terræ vis ac natura delectat: quam gremio mollito ac subacto semen sparsum excepit.

primum
efficit,
pressu
tem:
moque
includi
ordine
nitur v
increm
possum
noscat
tur e
vinace
mis ser
oli, pla
efficiun
quidem
ram fe
manib
penten
coerce
nes pa
iis, qu
mento
ostend
primo
vestita
solis d
lætius
utilita
natura
religat
dixi,
irrigat
feram,
utilita
rebus
quide
merus
Laert
colent

nectus procul
 49. At illa
 ipendiis libidi-
 na, cupiditatum
 r, vivere! Si
 dii atque doc-
 . Mori pæne
 e terræ Caium
 Quoties illum
 uoties nox op-
 lectabat eum,
 te prædicere!
 cutis? Quam
 m Truculento
 nem Livium:
 sum, fabulam
 bus, usque ad
 quid de Publii
 studio loquar?
 is diebus Pon-
 nes, quos com-
 nus. Marcum
 am dixit En-
 o videbamus,
 aut ludorum
 tibus compa-
 trinæ. Quæ
 ter cum ætate
 quod ait ver-
 ultu indies ad-
 e potest esse

ecularum, qui-
 ã impedien-
 oxime viden-
 m terra, quæ
 n sine usura
 erumque ma-
 non fructus
 electat: qua-
 rsum exceptit.

primum id occæcatum cohibet; ex quo *occatio*, quæ hoc efficit, nominata est; deinde tepefactum vapore et compressu suo diffundit, et elicit herbescentem ex eo viriditatem: quæ, nixa fibris stirpium, sensim adolescit, culmoque erecta geniculato, vaginis jam quasi pubescens includitur; e quibus quum emerit, fundit frugem spici, ordine structam, et contra avium minorum morsus munitur vallo aristarum. 52. Quid ego vitium satus, ortus, incrementa commemorem? Satiari delectatione non possum; ut meæ senectutis quietem oblectamentaque noscatis. Omitto enim vin ipsam omnium, quæ generantur e terra; quæ ex fici tantulo grano aut ex acino vinaceo aut ex ceterarum frugum ac stirpium minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat: malleoli, plantæ, sarmenta, viviradices, propagines, nonne ea efficiunt, ut quemvis cum admiratione delectent? Vitis quidem, quæ naturâ caduca est, et, nisi fulta sit, ad terram fertur, eadem, ut se erigat, claviculis suis, quasi manibus, quidquid est nacta, complectitur: quam serpentem multiplici lapsu et erratico, ferro amputans, coercet ars agricolarum, ne silvescat sarmentis et in omnes partes nimia fundatur. 53. Itaque ineunte vere in iis, quæ relicta sunt, existit tanquam ad articulos sarmentorum ea quæ genima dicitur: a qua oriens uva sese ostendit: quæ, et succo terræ et calore solis augescens, primo est peracerba gustatu, deinde maturata dulcescit; vestitaque pampinis, nec modico tepore caret, et nimios solis defendit ardores. Qua quid potest esse quum fructu lætius, tum adpectu pulchrius? Cujus quidem non utilitas me solum, ut ante dixi, sed etiam cultura et ipsa natura delectat: adminiculorum ordines, capitum jugatio, religatio et propagatio vitium, sarmentorumque ea, quam dixi, aliorum amputatio, aliorum immissio. Quid ego irrigationes? quid fossiones agri repastinationesque proferam, quibus fit multò terra fecundior? 54. Quid de utilitate loquar stercorandi? Dixi in eo libro, quem *de rebus rusticis* scripsi: de qua doctus Hesiodus ne verbum quidem fecit, quum de cultura agri scriberet. At Homerus, qui multis, ut mihi videtur, ante sæculis fuit, Laertem, lenientem desiderium, quod capiebat e filio, colentem agrum et eum stercorantem facit. Nec vero

segetibus solum et pratis et vineis et arbustis res rusticae lætæ sunt, sed etiam hortis et pomariis : tum pecudum pastu, apium examinibus, florum omnium varietate. Nec conditiones modo delectant, sed etiam insitiones ; quibus nihil invenit agricultura sollertius.

XVI. 55. Possuin persequi multa oblectamenta rerum rusticarum : sed ea ipsa, quæ dixi, fuisse sentio longiora. Ignoscetis autem. Nam et studio rerum rusticarum proventus sum, et senectus est naturâ loquacior : ne ab omnibus eam vitis videar vindicare. Ergo in hac vita Manius Curius, quum de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphasset, consumpsit extremum tempus ætatis : cujus quidem villam ego contemplan, (abest enim non longe a me,) admirari satis non possum vel hominis ipsius continentiam vel temporum disciplinam. Curio, ad focum sedenti, magnum auri pondus Samnites quum attulissent, repudiati sunt. Non enim, aurum habere, præclarum sibi videri dixit, sed iis, qui haberent aurum, imperare. 56. Poteratne tantus animus non jucundam efficere senectutem ? Sed venio ad agricolas, ne a me ipso recedam. In agris erant tum Senatores, id est senes : si quidem aranti Lucio Quinctio Cincinnato nuntiatum est, eum Dictatorem esse factum : cujus Dictatoris jussu magister equitum Caius Servilius Ahala Spurium Mælium, regnum appetentem, occupatum interemit. A villa in Senatum arcessebantur et Curius, et ceteri senes : ex quo, qui eos arcessebant, viatores nominati sunt. Num igitur eorum senectus miserabilis fuit, qui se agri cultione oblectabant ? Meâ quidem sententiâ haud scio an nulla beatior esse possit : neque solum officio, quod hominum generi universo cultura agrorum est salutaris, sed et delectatione, quam dixi, et saturitate copiâque omnium rerum, quæ ad victum hominum, ad cultum etiam Deorum pertinent : ut, quoniam hæc quidam desiderant, in gratiam jam cum voluptate redeamus. Semper enim boni assiduique domini referta cella vinaria, olearia, etiam penaria est, villaque tota locuples est : abundat porco, hædo, agno, gallinâ, lacte, caseo, melle. Jam hortum ipsi agricolæ succidiam alteram appellant. [Tum] conditiora facit hæc supervacanei [etiam] operis aucupium atque venatio. 57. Quid de pratorum virid-

ustis res rustica
: tum pecudum
n varietate. Nec
sitiones; quibus

etamenta rerum
sentio longiora.
rum rusticarum
quacior: ne ab
rgo in hac vita
de Sabinis, de
emum tempus
mplans, (abest
on possum vel
m disciplinam.
n lus Samnites
enim, aurum
s, qui haberent
s animus non
o ad agricolas,
Senatores, id
io Cincinnato
m: cujus Dic-
rvilius Ahala
upatum inter-
et Curius, et
viatores nomi-
iserabilis fuit,
dem sententiã
neque solum,
tura agrorum
, et saturitate
hominum, ad
iam hæc qui-
ate redeamus.
a cella vina-
locuples est:
caseo, melle.
m appellant.
etiam] operis
torum virid-

tate, aut arborum ordinibus, aut vinearum olivetorum-
que specie dicam? Brevi prædicam. Agro bene culto
nil potest esse nec usu uberius, nec specie ornatus: ad
quem fruendum non modo non retardat, verum etiam
invitat atque allectat senectus. Ubi enim potest illa
ætas aut calescere vel apricatione melius vel igni, aut
micissim umbris aquisve refrigerari salubrius? 58. Sibi
igitur habeant arma, sibi equos, sibi hastas, sibi clavam,
sibi pilam, sibi natationes et cursus; nobis senibus ex-
usionibus multos talos relinquunt et tesseras; id ipsum
strum lubebit: quoniam sine his beata esse senectus
potest.

XVII. 59. Multas ad res perutiles Xenophontis libri
sunt: quos legite, quæso, studiose, ut facitis. Quam
copiose ab eo agricultura laudatur in eo libro, qui est de
tuenda re familiari, qui *Œconomicus* inscribitur! Atque
ut intelligatis, nihil ei tam regale videri, quam studium
agri colendi, Socrates in eo libro loquitur cum Critobulo,
Cyrum minorem, Regem Persarum, præstantem ingenio
atque imperii gloriã, quum Lysander Lacedæmonius, vir
summæ virtutis, venisset ad eum Sardis, eique dona a
sociis attulisset: et ceteris in rebus comem erga Lysan-
dram atque humanum fuisse, et ei quendam conceptum
agræ, diligentur consitum, ostendisse: quum autem
admiraretur Lysander et proceritates arborum, et direc-
tos in quincuncem ordines, et humum subactam atque pu-
ram, et suavitatem odorum, qui afflarentur e floribus:
tum dixisse, mirari se non modo diligentiam, sed etiam
sollertiam ejus, a quo essent illa dimensa atque descripta:
et ei Cyrum respondisse: *Atqui ego omnia ista sum di-
mensus; mei sunt ordines, mea descriptio; multæ etiam
starum arborum mea manu sunt satæ.* Tum Lysandrum,
intuentem ejus purpuram et nitorem corporis ornatum-
que Persicum multo auro multisque gemmis, dixisse:
*Recte vero te, Cyre, beatum ferunt, quoniam virtuti tuæ
fortuna conjuncta est.* 60. Hac igitur fortuna frui licet
senibus: nec ætas impedit, quo minus et ceterarum re-
rum, et in primis agri colendi studia teneamus usque ad
ultimum tempus senectutis. Marcum quidem Valerium
Cervum accepimus ad centesimum annum perduxisse,
quum esset acta jam ætate in agris, eosque coleret: cu-

jus inter primum et sextum Consulatum sex et quadraginta anni interfuerunt. Itaque quantum spatium ætatis majores nostri ad senectutis initium esse voluerunt, tantus illi cursus honorum fuit. Atque ejus extrema ætas hoc beator, quam media, quod auctoritatis plus habebat, laboris vero minus. Apex autem senectutis est auctoritas. 61. Quanta fuit in Lucio Cæcilio Metello! quanta in Attilio Calatino! in quem illud elogium unicum: **PLURIMÆ CONSENTIUNT GENTES, POPULI PRIMARIUM FUISSE VIRUM.** Notum est carmen, incisum in sepulcro. Jure igitur gravis, cujus de laudibus omnium esset fama consentiens. Quem virum Publium Crassum, nuper Pontificem maximum, quem postea Marcum Lepidum, eodem sacerdotio præditum, vidimus! Quid de Paulo aut Africano loquar, aut, ut jam ante, de Maximo? quorum non in sententia solum, sed etiam in nutu residebat auctoritas. Habet senectus, honorata præsertim, tantam auctoritatem, ut ea pluris sit, quam omnes adolescentiæ voluptates.

XVIII. 62. Sed in omni oratione, mementote, eam me laudare senectutem, quæ fundamentis adolescentiæ constituta sit. Ex quo id efficitur, quod ego magno quondam cum assensu omnium dixi: *Miseram esse senectutem, quæ se oratione defenderet.* Non cani, non rugæ repente auctoritatem arripere possunt: sed honeste acta superior ætas fructus capit auctoritatis extremos. 63. Hæc enim ipsa sunt honorabilia, quæ videntur levia atque communia, salutari, appeti, decedi, assurgi, deduci, reduci, consuli: quæ et apud nos et in aliis civitatibus, ut quæque optime morata, ita diligentissime observantur. Lysandrum Lacedæmonium, cujus modo mentionem feci, dicere aiunt solitum, Lacedæmone esse honestissimum domicilium senectutis. Nusquam enim tantum tribuitur ætati, nusquam est senectus honoratior. Quin etiam memoriæ proditum est, quum Athenis, ludis, quidam in theatrum grandis natu venisset, in magno consensu locum ei a suis civibus nusquam datum; quum autem ad Lacedæmonios accessisset, qui, legati quum essent, certo in loco considerant, consurrexisse omnes, et senem illum sessum recepisse. 64. Quibus quum a cuncto consensu plausus esset multiplex datus, dixisse

ex iis
facere
hoc, d
antece
honore
sunt, r
igitur
paranc
tur fab
historio
et anx
avari.
morosi
excusa
posse
Præter
Quæ t
tibus;
ex iis
durita
omne
Severi
modica
lis quic
esse ab
tici qu
XIX
atque
pinqua
abesse
esse, i
neglige
optanc
Atqui
igitur
etiam
quamv
rum es
quam
incidu
rantur

ex iis quendam, *Athenienses scire, quæ recta essent, sed facere nolle.* Multa in nostro collegio præclara: sed hoc, de quo agimus, in primis, quod, ut quisque ætate antecedit, ita sententiæ principatum tenet: neque solum honore antecedentibus, sed iis etiam, qui cum imperio sunt, majores natu augures anteponuntur. Quæ sunt igitur voluptates corporis cum auctoritatis præmiis comparandæ? Quibus qui splendide usi sunt, ii mihi videntur fabulam ætatis peregisse, nec, tanquam inexercitati histriones, in extremo actu corruisse. 65. At sunt morosi et anxii et iracundi et difficiles senes: si quærimus, etiam avari. Sed hæc morum vitia sunt, non senectutis. Ac morositas tamen, et ea vitia, quæ dixi, habent aliquid excusationis, non illius quidem justæ, sed quæ probari posse videatur. Contemni se putant, despici, illudi. Præterea in fragili corpore odiosa omnis offensio est. Quæ tamen omnia dulciora sunt et moribus bonis et artibus; idque tum in vita, tum in scena intelligi potest ex iis fratribus, qui in *Adelphis* sunt. Quanta in altero duritas, in altero comitas! Sic se res habet. Ut enim non omne vinum, sic non omnis ætas vetustate coacescit. Severitatem in senectute probo; sed eam, sicut alia, modicam: acerbiter nullo modo. Avaritia vero senilis quid sibi velit, non intelligo. Potest enim quidquam esse absurdius, quam, quo minus viæ restat, eo plus viatici quærere?

XIX. 66. Quarta restat caussa, quæ maxime angere atque sollicitam habere nostram ætatem videtur, appropinquatio mortis quæ certe a senectute non potest longe abesse. O miserum senem, qui, mortem contemnendam esse, in tam longa ætate non viderit! quæ aut plane negligenda est, si omnino exstinguit animum, aut etiam optanda, si aliquo eum deducit, ubi sit futurus æternus. Atqui tertium certe nihil inveniri potest. 67. Quid igitur timeam, si aut non miser post mortem, aut beatus etiam futurus sum? Quanquam quis est tam stultus, quamvis sit adolescens, cui sit exploratura, se ad vesperum esse victurum? Quin etiam ætas illa multo plures, quam nostra, mortis casus habet. Facilius in morbos incidunt adolescentes; gravius ægrotant; tristius curantur. Itaque pauci veniunt ad senectutem: quod ni

ita accideret, melius et prudentius viveretur. Mens enim et ratio et consilium in senibus est: qui si nulli fuissent, nullæ omnino civitates essent. Sed redeo ad mortem impendentem. Quod illud est crimen senectutis, quum [illud] videatis cum adolescentia esse commune? 68. Sensi ego quum in optimo filio meo, tum in expectatis ad amplissimam dignitatem fratribus tuis, Scipio, omni ætati mortem esse communem. At sperat adolescens, diu se victurum: quod sperare idem senex non potest. Insipienter sperat. Quid enim stultius, quam incerta pro certis habere, falsa pro veris? Senex, ne quod speret quidem, habet: at est eo meliore conditione, quam adolescens, quum id, quod ille sperat, hic jam consecutus est. Ille vult diu vivere: hic diu vixit. 69. Quanquam, o Dii boni! quid est in hominis vita diu? Da enim supremum tempus; exspectemus Tartessorum Regis ætatem: fuit enim, ut scriptum video, Arganthonius quidam Gadibus, qui octoginta regnavit annos, centum et viginti vixit: sed mihi ne diuturnum quidem quidquam videtur, in quo est aliquid extremum. Quum enim id advenit, tunc illud, quod præterit, effluit: tantum remanet, quod virtute et recte factis consecutus sis. Horæ quidem cedunt et dies et menses et anni: nec præteritum tempus unquam revertitur, nec, quid sequatur, sciri potest. Quod cuique temporis ad vivendum datur, eo debet esse contentus. 70. Neque enim histrioni, ut placeat, peragenda est fabula; modo, in quocunque fuerit, actu, probetur; nec sapienti usque ad *Plaudite* vivendum. Breve enim tempus ætatis satis est longum ad bene honesteque vivendum. Sin processeris longius, non magis dolendum est, quam agricolæ dolent, præteritâ verni temporis suavitate, ætatem aucturumque venisse. Ver enim tanquam adolescentiam significat, ostenditque fructus futuros: reliqua tempora demetendis fructibus et percipiendis accommodata sunt. 71. Fructus autem senectutis est, ut sæpe dixi, ante partorum bonorum memoria et copia. Omnia vero, quæ secundum naturam fiunt, sunt habenda in bonis. Quid est autem tam secundum naturam, quam senibus emori? Quod idem contingit adolescentibus, adversante et repugnante naturâ. Itaque adolescentes mori sic mihi

videntur
mitur:
consum
boribus
decidu
maturi
propriu
aliquar
turus.

XX
necut
ea vivi
tamen
etiam
illud e
est, q
audac
vivenc
sensib
tura d
facilli
quæ c
glutin
fit, ut
senibu
Pytha
et sta
elogiu
corur
suis.

74. M
litas
potes
morte
Sed h
negli
nemo
tum,
pend

videntur, ut quum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur : senes autem, sicut sua sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis exstinguitur. Et, quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi avelluntur ; si matura et cocta, decidunt : sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas : quæ mihi quidem tam jucunda est, ut, quo propius ad mortem accedam, quasi terram videre videar, aliquandoque in portum ex longa navigatione esse venturus.

XX. 72. Omnium ætatum certus est terminus : senectutis autem nullus certus est terminus ; recteque in ea vivitur, quoad munus officii exsequi et tueri possis, et tamen mortem contemnere. Ex quo fit, ut animosior etiam senectus sit, quam adolescentia, et fortior. Hoc illud est, quod Pisistrato tyranno a Solone responsum est, quum illi quærenti, *qua tandem spe fretus sibi tam audaciter obsisteret*, respondisse dicitur, *Senectute*. Sed vivendi finis est optimus, quum, integra mente ceterisque sensibus, opus ipsa suum eadem, quæ coagmentavit, natura dissolvit. Ut navem, ut ædificium idem destruit facillime, qui construxit : sic hominem eadem optime, quæ conglutinavit, natura dissolvit. Jam omnis conglutinatio recens ægre, inveterata facile divellitur. Ita fit, ut illud breve vitæ reliquum nec avide appetendum senibus, nec sine causa deserendum sit. Vetatque Pythagoras, *injussu Imperatoris, id est, Dei, de præsidio et statione vitæ decedere.* 73. Solonis quidem sapientis elogium est, quo *se negat velle suam mortem dolore amicorum et lamentis vacare*. Vult, credo, se esse carum suis. Sed haud scio, an melius Ennius :

Nemo me lacrumis decoret, nec funera fletu
Faxit.

74. Non censet lugendam esse mortem, quam immortalitas consequatur. Jam sensus moriendi aliquis esse potest ; isque ad exiguum tempus, præsertim seni ; post mortem quidem sensus aut optandus, aut nullus est. Sed hoc meditatam ab adolescentia debet esse, mortem ut negligamus : sine qua meditatione tranquillo esse animo nemo potest. Moriendum enim certe est : et id incertum, an eo ipso die. Mortem igitur omnibus horis independentem timens, qui poterit animo consistere ? 75. De

qua non ita longa disputatione opus esse videtur, quum recorder, non Lucium Brutum, qui in liberanda patria est interfectus, non duo Decios, qui ad voluntariam mortem cursum equorum incitaverunt, non Marcum Attilium, qui ad supplicium est profectus, ut fidem hosti datam conservaret, non duo Scipiones, qui iter Pœnis vel corporibus suis obstruere voluerunt, non avum tuum Lucium Paullum, qui morte luit collegæ in Cannensi ignominia, temeritatem, non Marcum Marcellum, cujus interitum ne crudelissimus quidem hostis honore sepulturæ carere passus est, sed legiones nostras, quod scripsi in *Origini-bus*, in eum sæpe locum profectas alacri animo et erecto, unde se nunquam redituras arbitrarentur. Quod igitur adolescentes, et ii quidem non solum indocti, sed etiam rustici contemnunt, id docti senes extimescent? 76. Ompino, ut mihi quidem videtur, studiorum omnium satietas vitæ facit satietatem. Sunt pueritiæ certe studia: num igitur ea desiderant adolescentes? Sunt et ineuntis adolescentiæ: num ea constans jam requirit ætas, quæ media dicitur? Sunt etiam hujus ætatis: ne ea quidem quæruntur a senectute. Sunt extrema quædam studia senectutis: ergo, ut superiorum ætatum studia occidunt, sic occidunt etiam senectutis. Quod quum evenit, satietas vitæ tempus maturum mortis affert.

XXI. 77. Equidem non video, cur, quid ipse sentiam de morte, non audeam vobis dicere; quod eo melius mihi cernere videor, quo ab ea propius absum. Ego vestros patres, Publi Scipio, tuque, Cai Læli, viros clarissimos mihi que amicissimos, vivere arbitror; et eam quidem vitam, quæ est sola vita nominanda. Nam, dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere quodam necessitatis et gravis opere perfungimur. Est enim animus cælestis ex altissimo domicilio depressus et quasi demersus in terram, locum divinæ naturæ æternitatisque contrarium. Sed credo, Deos immortales sparsisse animos in corpora humana, ut essent, qui terras tuerentur, quique, cælestium ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo atque constantiâ. Nec me solum ratio ac disputatio impulit, ut ita crederem, sed nobilitas etiam summorum philosophorum, et auctoritas.

78.
pæne
minati
divina
mihi p
mortal
sapien
Sic mi
morum
pruden
posse
lem:
motûs
habitu
us: e
in se
posse
magn
quam
discar
non t
reco
XX
major
filii,
fore.
videbo
gereb
etiam
viroru
[eoru
sui te
animu
quum
insipi
quum
ger e
quum
persp
omni
adest,

videtur, quum
 randa patria est
 tariam mortem
 m Attilium, qui
 i datam conser-
 vel corporibus
 tuum Lucium
 uensi ignominia,
 ujus interitum
 pulpurae carere
 si ih *Origini-*
 imo et erecto,
 Quod igitur
 octi, sed etiam
 nescent? 76.
 prum omnium
 ueritiae certe
 entes? Sunt
 s jam requirit
 us aetatis: ne
 extrema quaer-
 prum aetatum
 ututis. Quod
 urum mortis

ipse sentiam
 od eo melius
 absum. Ego
 eli, viros cla-
 rior; et eam
 Nam, dum
 munere quo-
 r. Est enim
 ussus et quasi
 eternitatiquae
 es sparsisse
 erras tueren-
 es, imitaren-
 ec me solum
 sed nobilitas
 as.

78. Audiebam, Pythagoram Pythagoreosque, incolas
 pæne nostros, qui essent Italici philosophi quondam no-
 minati, nunquam dubitasse, quin ex universa mente
 divina delibatos animos haberemus. Demonstrabantur
 mihi præterea, quæ Socrates supremo vitæ die de im-
 mortalitate animorum disseruisset, is, qui esset omnium
 sapientissimus oraculo Apollinis iudicatus. Quid multa?
 Sic mihi persuasi, sic sentio, quum tanta celeritas ani-
 morum sit, tanta memoria præteritorum, futurorumque
 prudentia, tot artes, tantæ scientiæ, tot inventa, non
 posse eam naturam, quæ res eas contineat, esse mortale-
 m: quumque semper agitur animus, nec principium
 motûs habeat, quia se ipse moveat; ne finem quidem
 habiturum esse motûs, quia nunquam se ipse sit relictur-
 us: et, quum simplex animi natura esset, neque haberet
 in se quidquam admixtum dispar sui atque dissimile, non
 posse eum dividi: quod si non possit, non posse interire:
 magnoque esse argumento, homines scire pleraque ante
 quam nati sint, quod jam pueri, quum artes difficiles
 discant, ita celeriter res innumerabiles arripiant, ut eas
 non tum primum accipere videantur, sed reminisci et
 recordari. Hæc Plato noster.

XXII. 79. Apud Xenophontem autem moriens Cyrus
 major hæc dicit. *Nolite arbitrari, o mihi carissimi
 filii, me, quum a vobis discessero, nusquam aut nullum
 fore. Nec enim, dum eram vobiscum, animum meum
 videbatis, sed eum esse in hoc corpore, ex iis rebus, quas
 gerebam, intelligebatis. Eundem igitur esse creditote,
 etiam si nullum videbitis.* 80. *Nec vero clarorum
 virorum post mortem honores permanerent, si nihil
 [eorum] ipsorum animi: efficerent, quo diutius memoriam
 sui teneremus. Mihi quidem nunquam persuaderi potuit,
 animos, dum in corporibus essent mortalibus, vivere;
 quum exissent ex iis, emori; nec vero, tum animum esse
 insipientem, quum ex insipienti corpore evasisset; sed
 quum omni admixtione corporis liberatus, purus et inte-
 ger esse cœpisset, tum esse sapientem. Atque etiam,
 quum hominis natura morte dissolvitur, ceterarum rerum
 perspicuum est quo quæque discedant; abeunt enim illuc
 omnia, unde orta sunt: animus autem solus, nec quum
 adest, nec quum discedit, apparet.* 81. *Jam vero videtis,*

nihil esse morti tam simile, quam somnum. Atqui dormientium animi maxime declarant divinitatem suam. multa enim, quum remissi et liberi sunt, futura prospiciunt. Ex quo intellegitur, quales futuri sint, quum se plane corporis vinculis relaxaverint. Quare, si hæc ita sunt, sic me colitote, ut Deum. Sin undè est interiturus animus cum corpore, vos tamen, Deos verentes, qui hanc omnem pulchritudinem tuentur et regunt, memoriam nostri pie inviolateque servabitis. Cyrus quidem hæc moriens. Nos, si placet nostra videamus.

XXIII. 82. Nemo unquam mihi, Scipio, persuadebit, aut patrem tuum Paullum, aut duos avos, Paullum et Africanum, aut Africanum patrem, aut patruum, aut multos præstantes viros, quos enumerare non est necesse, tanta esse conatos, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent; nisi animo cernerent, posteritatem ad se pertinere. An censes, (ut de me ipso aliquid more senum glorier,) me tantos labores diurnos nocturnosque domi militiæque suscepturum fuisse, si iisdem finibus gloriam meam, quibus vitam, essem terminaturus? Nonne melius multo fuisset, otiosam ætatem et quietam sine ullo labore et contentione traducere? Sed, nescio quomodo, animus, erigens se, posteritatem semper ita prospiciebat, quasi, quum excessisset e vita, tum denique victurus esset. Quod quidem ni ita se haberet, ut animi immortales essent, haud optimi cujusque animus maxime ad immortalitatem gloriæ niteretur. 83. Quid, quod sapientissimus quisque æquissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo? Nonne vobis videtur animus is, qui plus cernat et longius, videre, se ad meliora proficisci: ille autem, cujus obtusior sit acies, non videre? Equidem efferor studio, patres vestros, quos colui et dilexi, videndi: neque vero eos solum convenire aveo, quos ipse cognovi, sed illos etiam, de quibus audivi et legi et ipse conscripsi. Quo quidem me proficiscentem haud sane quis facile retraxerit; neque tanquam Peliam recoxerit. Quod si quis Deus mihi largiatur, ut ex hac ætate reperascam et in cunis vagiam, valde recusem; nec vero velim, quasi decurso spatio, ad carceres a calce revocari. 84. Quid enim habet vita comodi? quid non potius laboris? Sed habeat sane: habet certe tamen aut

satiat
vitam
vixiss
natum
hospit
natur
85. C
rum
turba
eos so
Caton
pietat
quod
desere
mihi i
casum
ferren
quum
mihi r
dixist
etiam
homin
mihi l
volo.
sent.)
mortu
morta
table
rum,
ætatis
debem
senect
ut ea,

satietalem, aut modum. Non lubet enim mihi deplorare vitam, quod multi, et ii docti, sæpe fecerunt; neque me vixisse pœnitet; quoniam ita vixi, ut non frustra me natum existimem; et ex vita ita discedo, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Commorandi enim natura deversorium nobis, non habitandi locum dedit.

85. O præclarum diem, quum ad illud divinum animorum concilium cœtumque proficiscer, quumque ex hac turba et colluvione discedam! 'Proficiscar enim non ad eos solum viros, de quibus ante dixi; verum etiam ad Catonem meum, quo nemo vir melior natus est, nemo pietate præstantior: cujus a me corpus crematum est; quod contra decuit ab illo meum: animus vero non me deserens, sed respectans, in ea profecto loca discessit, quod mihi ipsi cernebat esse veniendum. Quem ego meum casum fortiter ferre visus sum; non quod æquo animo ferrem; sed me ipse consolabar, existimans, non longinquum inter nos digressum et discessum fore.

86. His mihi rebus, Scipio (id enim te cum Lælio admirari solere dixisti,) levis est senectus, nec solum non molesta, sed etiam jucunda. Quod si in hoc erro, quod animos hominum immortales esse credam, lubenter erro; nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo. Sin mortuus, (ut quidam minuti philosophi censerent,) nihil sentiam: non vereor, ne hunc errorem meum mortui philosophi irrideant. Quod si non sumus immortales futuri, tamen extingui homini suo tempore optabile est. Nam habet natura, ut aliarum omnium rerum, sic vivendi modum. Senectus autem peractio ætatis est, tanquam fabulæ, cujus defatigationem fugere debemus, præsertim adjuncta satietale. Hæc habui, de senectute quæ dicerem. Ad quam utinam perveniatis! ut ea, quæ ex me audistis, re experti, probare possitis.

THE END.

Alt
done so
diminish
the expe
of the Gr
many of
extended
entertain
means c
tion of th
detached
schools
been atte

To
ditions v
their bei
necessary

To
xpensive
aving th
efals bo
will be m
he class-
tutors m
mount to

Some
uniform
Their desi
reland, v
copyright
considerab
horter pe

LATIN CLASSICS.

CHEAP COLONIAL EDITIONS

FOR

COLLEGES AND SCHOOLS.

Although the great improvements in the Printing Art have done so much to add to the appearance of Books, and also to diminish the cost, yet the price still forms rather a serious item in the expense of education. This is particularly the case in editions of the Greek and Latin Classics. There is no want of excellence in many of these, but they are generally either so comprehensive or so extended by annotations, that the price is an obstacle to those who, entertaining enlarged views of the advantages of education, have not means commensurate with their wishes. It is, therefore, the intention of the Subscribers, to publish neat and correct editions of such detached portions of the Classic authors as are usually read in Schools and Colleges. This plan has been tried in England, and has been attended with marked success.

To those who are obliged to study economy in education, these editions will be recommended by their cheapness, their accuracy, and their being limited in their extent to that which is absolutely necessary.

To those, who either possess, or can afford to possess more expensive editions, these little copies will be offered as a means of saving the others from that speedy injury or destruction which befalls books in the daily transit between home and school. They will be more portable and convenient, more fair and scholar-like in the class-room—not open to the just and reasonable objection which Tutors make to editions so charged with notes, that they almost amount to a translation.

Some years ago, the Subscribers made the attempt to introduce a uniform series of Books into the Common Schools of Canada. Their design was heartily seconded by the Board of Education in Ireland, who promptly and with the utmost liberality placed the copyright of their valuable Text Books at their disposal. At a very considerable expence of labour and money, the Subscribers, in a shorter period than they anticipated, succeeded in introducing the

LATIN CLASSICS.

Books into almost every section of the Province. Since then the indefatigable and intelligent Superintendent of Education in Canada West, who, at an early period, expressed to the Subscribers his favourable opinion of these Books, having himself obtained permission to reprint them, delegated the right to other Booksellers in Canada, by whom, and by the Subscribers under their original grant from the Irish Board, the Province is now abundantly supplied with these excellent Books.

The success which attended this experiment to improve and render uniform the Books used in the Common Schools of Canada, has emboldened the Subscribers to undertake the publication of the Classical series now announced for the use of Colleges, High Schools, District and Grammar Schools.

The first numbers of the series will consist of the following :—

Excerpts from Cornelius Nepos.

The First Four Books of Cæsar.

The Georgics of Virgil.

The Fasti of Ovid.

The Third and Fourth Books of Quintus Curtius.

Cicero de Amicitia.

Cicero de Senectute.

Taciti Agricola.

Excerpts from Horace.

To be followed in rapid succession by Sallust's History of Cataline's Conspiracy, The Four First Books of Virgil's Æneid, and other Standard Text Books.

The price of each will vary from 9d. to 1s. 9d. currency, according to the quantity of printed matter in each.

Orders for copies will be executed by the Booksellers throughout Canada, or by the Publishers.

ARMOUR & RAMSAY.

NATIONAL SCHOOL BOOKS.

Since the Subscribers published this valuable series only a few years ago, the demand has so steadily encreased, as to require the issue of several large editions. The present have been carefully revised and freed from typographical errors. The Introduction to Geography has been greatly improved, and the Sequel to the Second Book has been lately added to the series. Teachers will find this last named book of great service to them in preparing the way for the use of the Third Book.

General Lessons, to be hung up in Schools. First Book of Lessons. Second Book of Lessons. Sequel to the Second Book. Third Book of Lessons. Fourth Book of Lessons. Fifth Book of Lessons. Truth of Christianity. First Book of Arithmetic and Key.	English Grammar and Key. Book-keeping and Key. Treatise on Mensuration, for the use of Teachers. Elements of Geometry. Introduction to Geography and History, with Maps, Plates, &c., new edition, much improved.

The Subscribers also publish editions of the following popular

SCHOOL BOOKS:

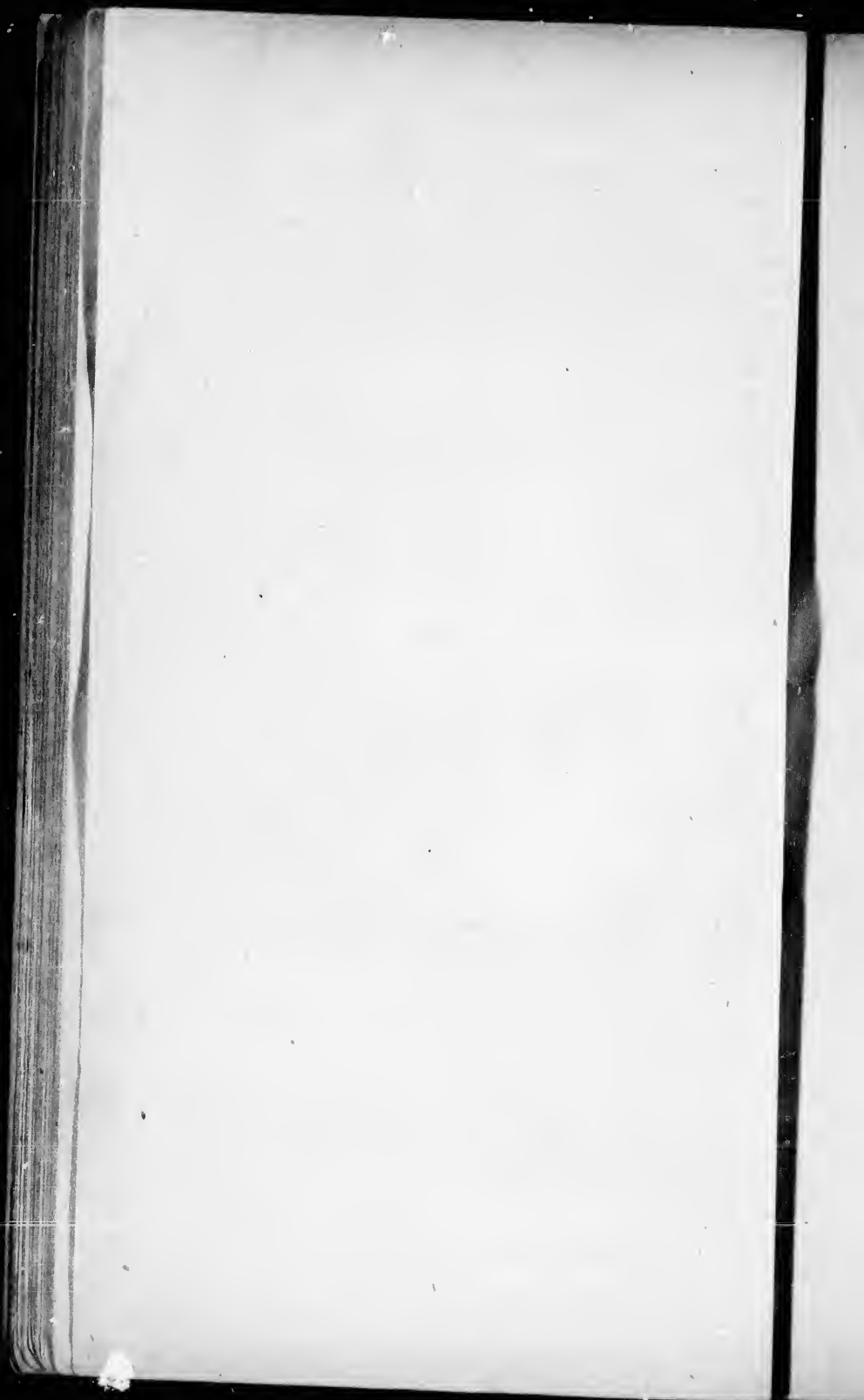
The Canadian Primer, by Peter Parley. Manson's Primer. First Reading Book. Second ditto. Third ditto. Mavor's Spelling Book. Carpenter's ditto. Webster's ditto. Murray's English Reader. Ditto Large Grammar.	Murray's English Small Grammar The Shorter Catechism. Ditto. with Proofs. Catechism of Universal History. Ditto History of England. Ditto Geography. Walkingame's Arithmetic. Walker's Dictionary. Canadian School Atlas. Ewing's Canadian School Geography.

OUTLINED MAPS FOR SCHOOL ROOMS.

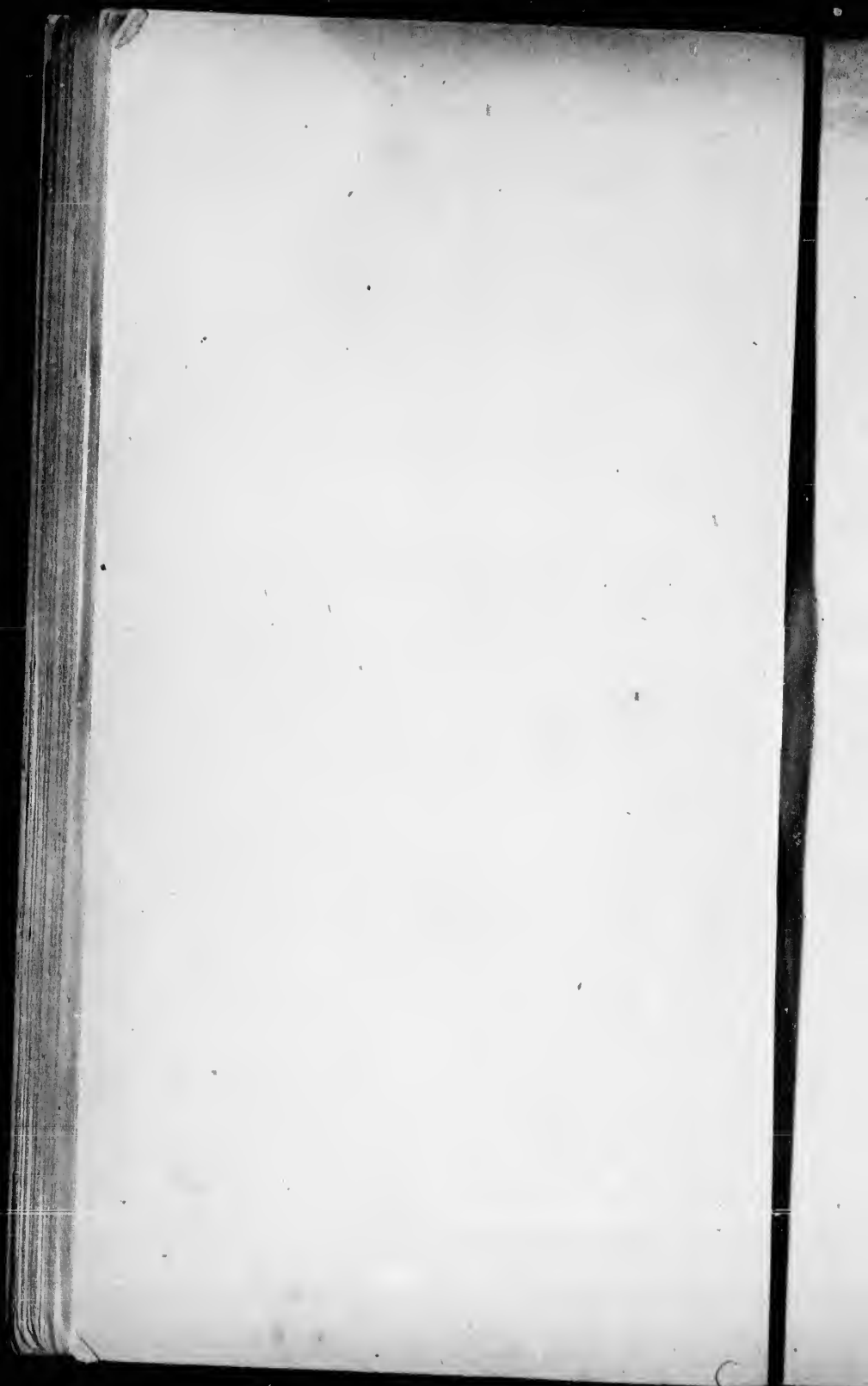

By an arrangement with the Edinburgh Publishers, the Subscribers are enabled to sell at the remarkably low price of 6s 3d each, a series of outlined Maps lately produced for the use of Schools and Colleges in Scotland.

ARMOUR & RAMSAY.

CLASSICAL TEXTS

CORNELIUS NEPOS. 1s 6d.

VIRGILII GEORGICA. 1s 6d.

CICERO DE AMICITIA. 1s.

CICERO DE SENECTUTE. 1s.

OVIDII FASTI. 1s 6d.

CESAR DE BELLO GALLICO. 1s 9d.

Q. CURTIUS. 1s 9d.

TACITI AGRICOLA. 9d.

HORATH CARMINA. 1s 9d.

To be followed by other numbers.

9d.

ers.

